

doi:10.5559/di.25.2.06

**Jacques Defourny,
Lars Hulgård,
Victor Pestoff (Ur.)
SOCIAL ENTERPRISE AND
THE THIRD SECTOR
Changing
European Landscapes
in a Comparative
Perspective**

Routledge, Taylor & Francis Group, London and
New York, 2014., 279 str.

Pojmovi socijalnoga poduzeća i socijalnoga poduzetništva brzo privlače povećanu pozornost i u akademskim krugovima i kreatora politika te praktičara koji pokreću nove inicijative ili pokušavaju razvijati organizacije. Socijalna poduzeća shvaćaju se kao inovativni i dinamični odgovori na neke od glavnih globalnih izazova u današnjim društvima. Socijalno poduzetništvo karakterizira temeljni motiv stvaranja društvene vrijednosti i slijeđenja socijalne misije radije nego osobnoga bogatstva ili bogatstva dioničara. Aktivnosti su karakterizirane inovacijom ili stvaranjem nečega novog prije nego jednostavnom replikacijom postojećih poduzeća ili praksi. Treći je element oslanjanje na poslovne mehanizme u radu socijalnih poduzeća i barem djelomično oslanjanje na tržište. Socijalno poduzetništvo postaje ključna dimenzija razvoja unutar europskoga trećeg sektora u 21. stoljeću. Ovo izdanje tematizira položaj socijalnoga poduzetništva unutar trećega sektora i njihov međudodnos u europskoj perspektivi.

Urednici su tri ugledna autora koja se duži niz godina bave pitanjima socijalnoga poduzetništva i trećega sektora. Jacques Defourny je profesor ekonomije trećega sektora na Sveučilištu u Liegeu u Belgiji, gdje je i ravnatelj Centra za socijalnu ekonomiju. Bio je jedan od osnivača, a zatim prvi predsjednik EMES Europske istraživačke mreže. Glavna su mu područja interesa konceptualni i analitički pristupi socijalne ekonomije i usporedna analiza socijalnoga poduzetništva u Europi, SAD-u i Aziji. Lars Hulgård je profesor socijalnoga poduzetništva na Sveučilištu Roskilde u Danskoj. Predsjednik je EMES-a od 2010. Osnivač je i sudirektor Centra za socijalno poduzetništvo. Njegovi su istraživački interesi odnos između civilnoga društva, trećega sektora i socijalnoga poduzetništva, kao i uloga socijalnoga poduzetništva u tranziciji socijalne države. Victor Pestoff je profesor na Institutu za razvoj studija civilnoga društva Ersta Sköndal University College u Švedskoj. Bavi se političkim utjecajem organizacija trećega sektora te je objavio više od desetak knjiga o takvim temama. On je također član utemeljitelj EMES-a.

Knjiga se uz generalni uvod *Introduction to the Social Enterprise Field* sastoji od dva dijela i 13 priloga. Prvi dio nosi naslov: *The Dynamics of Social Enterprise and Social Entrepreneurship: Theoretical Foundations* i sastoji se od 7 priloga.

Prvi prilog *From third sector to social enterprise: A European research trajectory* autora Jacquesa Defournyja daje prikaz istraživanja koja je proveo EMES od 1990-ih do danas te rad na konceptualizaciji socijalnoga poduzetništva kroz suradničke istraživačke projekte, stavljajući ga u okvire trećega sektora na europskom području. Dijelom se osvrće na reotkrivanje trećega sektora i njegovu konceptualizaciju kao i shvaćanje "novoga" socijalnog poduzetništva u dimenzijama novih ili kvalitetnijih proizvoda, novih metoda organizacije i faktora proizvodnje, tržišnih odnosa ili formi poduzeća. Iako se pridaje pozornost i pristupu što ga je razvila britan-

ska vlada 2002. godine, slijedi se istraživačka putanja razvijena od europskih istraživača organiziranih u EMES-mrežu, koju u prilogu opisuju, a kojoj je cilj bio premostiti razumijevanja dinamike trećega sektora i socijalnoga poduzetništva kao područja u nastajanju.

The EMES approach of social enterprise in a comparative perspective autora Jacquesa Defournya i Marthe Nyssens jest naslov drugoga priloga. On uspoređuje EMES-ov pristup s ostalim školama misli nastalima u Americi otprilike u isto vrijeme, poput škole zarađenoga prihoda i škole socijalne inovacije. Iako te podjele danas više ne postoje u istom opsegu, važno ih je sagledati za razumijevanje kako je socijalno poduzetništvo ukotvljeno u raznim kontekstima. Razmatra se kako locirati socijalna poduzeća unutar područja šire ekonomije.

Lars Hulgård je autor trećega priloga *Social enterprise and the third sector – Innovative service delivery or a non-capitalist economy?* Glavni je naglasak kako se socijalna ekonomija uklapa u tekuće strategije na područjima socijalnih politika i pružanja socijalnih usluga. Postavlja se dvojba je li socijalno poduzetništvo dio socijalnih inovacija glavne struje ekonomije ili je pak diskurs u smislu participatorne nekapitalističke ekonomije. Razmatraju se dva scenarija socijalne ekonomije: jedan kao djelomična zamjena za javne socijalne politike, a drugi socijalno poduzetništvo kao novi teren za socijalnu ekonomiju.

U četvrtom prilogu *Organizational variety in market economies and the emergent role of socially oriented enterprises* autori Carlo Borzaga, Sara Depedri i Ermanno Tortia naglašavaju kako neprofitne organizacije, kooperative i socijalna poduzeća koja mogu biti svrstana pod etiketu socijalne eko-

nomije ili trećega sektora postaju sve važnija. Znanstvenici moraju reflektirati novi obuhvatni ekonomski pristup koji može objasniti organizacijsku raznolikost područja. Oslanjajući se uglavnom na evolucijske i bihevioralne pristupe ekonomskim organizacijama, oni se usredotočuju na nove mehanizme koji dopuštaju organizacijama socijalne ekonomije da slijede socijalni cilj ili cilj opće dobrobiti. Sagledavaju se novi pristupi u proučavanju tih organizacija, pokušavajući uspostaviti model proučavanja utemeljen na dva uvjeta: zadovoljavanju potreba i financijskoj održivosti.

U prilogu *The social and solidarity economy: A theoretical and plural framework* autora Jean-Louisa Lavillea glavna je teza da ekonomski principi, osim tržišta, kao redistribucija i recipročnost trebaju biti angažirani kako bi se izgradila sadržajna teorija ekonomije. Tržište bi trebalo biti institucionalno reuklopljeno u perspektivu ekonomije solidarnosti promocijom nekapitalističkih poduzeća, tj. trebalo bi se prepoznati raznolikost formi vlasništva baziranog na legalnim statusima socijalne ekonomije i socijalnoga poduzetništva.

U zadnjem prilogu prvoga dijela, *Solidarity-based initiatives: Field realities and analysis*, autor kojega je Laurent Gardin, istražuju se forme recipročnosti u inicijativama baziranim na solidarnosti. Prilog želi pokazati kako solidarnost djeluje kao integrativni princip dominirajući nad ponašnjima povezanim s tržištem i redistribucijom. Takva je procjena nužna za procjenu valjanosti socijalne ekonomije. Prilog se oslanja na analizu stotina inicijativa baziranih na solidarnosti u Francuskoj i Europi na raznim područjima, poput svakodnevnih usluga, ekologije, kulture, rekreacije, poboljšanja kvalitete života.

Social Enterprise, Governance and Policy Issues naslov je drugoga dijela knjige koji se sastoji od sedam priloga. On prikazuje socijalno poduzetništvo iz dvije važne perspektive za promatranje područja. Prva se odnosi na pitanja vladavine, dok je druga interakcija područja socijalnoga poduzetništva s javnim politikama.

Prvi prilog ovoga dijela, ukupno sedmi u knjizi, potpisuju autori Mike Aiken, Chris Cornforth i Roger Spear. On nosi naslov *Major perspectives on governance of social enterprise*. Autori raspravljaju o značajnim razlikama između tipova struktura vladavine u raznim tipovima socijalnih poduzeća. Pitanje vladavine i odgovornosti možda se pojavljuje jer je sektor nov i raznolik, a možda je i dijelom povezano s pitanjima reforme vladavine u privatnom, javnom i neprofitnom sektoru. Pokazuju se tipovi struktura vladavine i osvrće se na neke teme kao višedioničke strukture koje oblikuju procese vladavine. Nastavlja se preispitivanjem pitanja odnosa uprave i menadžera, uloge odnosa vladavine i ekspertize, odnosa dionika/članova i odgovornosti, strukture ciljeva, tržišta i regulatornog okvira.

Osmi prilog *Explaining stakeholder involvement in social enterprise governance through resources and legitimacy* potpisuju Benjamin Huybrechts, Sybille Mertens i Julie Rijpens. Razmatraju uključivanje dionika u socijalno poduzeće kao posebno važan aspekt vladavine. Socijalna će poduzeća po naravi biti sklonija raznolikosti dionika. Ona imaju i veću tendenciju da daju glas akterima s kojima komuniciraju unutar organizacijske strukture. Pregledavaju se dva tipa teoretskih okvira za poboljšanje razumijevanja uključivanja dionika. Prvi je pogled ovisnosti o resursima, dok se drugi pristup temelji na legitimaciji, povezan s institucionalnom teorijom.

Isabel Vidal je autorica devetoga priloga, koji kao glavnu tvrdnju ima da višedionička vladavina može biti instrument za reduciranje neučinkovitosti i nosi naslov *Multi-stakeholder governance in social enterprise*. Primjenom teorije agencije kao teoretske baze autorica se reflektira na tržište

relacijskih dobara i na nedostatak savršene konkurencije, asimetričnosti informacija i nesavršenosti tržišta. Predstavljaju se perspektive dijela dionika, prije svega korisnika. Isto tako propituje se kako neka osoba može pristati reprezentirati grupu dionika u tijelima odlučivanja organizacije. Na kraju se naglašava kako odluka o uključenju u organizaciju ovisi o povjerenju koje osoba ima u organizaciju.

Autor Bernard Enjolras u desetom prilogu *The associative as governance structure* proširuje raspravu o vladavini kako bi pokušao naći teoretsko razumijevanje dobrovoljnih organizacija kao struktura vladavine prilagođenih uvjetima namjerne akcije. Organizacije moraju biti sposobne djelovati u kompleksnim okruženjima, mobilizirati resurse od operacija na tržištu, potpora vlade te recipročnosti povezanih s volontiranjem i donacijama. Daje nam prikaz elemenata strukture vladavine, privatnih državnih i dobrovoljnih organizacija prema ciljevima, vlasništvu, zahtjevima koji se postavljaju, donošenju odluka, kontroli, odgovornosti i motivaciji koju utjelovljuju. Naglasak se stavlja na dobrovoljni sektor i procjene njegovih karakteristika u svrhu stvaranja povjerenja prema njegovim organizacijama.

European Work integration social enterprises: Between social innovation and isomorphism autorice Marthe Nyssens jedanaesti je prilog u kojem se raspravlja o institucionalizaciji posebne vrste socijalnih poduzeća WISE (*Work Integrations Social Enterprises*) kao važne društvene sfere. Raspravlja se o dinamici institucionalizacije WISE-a u javne politike, kao dijelova aktivnih politika tržišta rada, i kako je taj proces utjecao na oblikovanje njihova identiteta. Nakon toga se istražuje koliko hibridna priroda logike mobilizirane od socijalnih poduzeća pruža kanal za ispunjavanje njihove višeciljne misije. Različite tipove WISE-a svrstava u četiri skupine: one koji pružaju zaposlenje kroz dugotrajne javne potpore, one koje nude samofinancirano trajno zapošljavanje, one kojima je glavna namjera resocijalizacija kroz aktiv-

nosti proizvodnje i naposljetku one, najzastupljenije, koje nude radno iskustvo ili trening kroz rad.

Autori Taco Brandsen, Victor Pestoff i Bram Verschuere napisali su predzadnji prilog *Co-production and the third sector: The state of the art in research*. Koprodukcija se istražuje kroz tri linije istraživanja. Početna govori o tome koji su motivi za uključivanje u koprodukciju. Oni su često individualni, ali motivacija dolazi do izražaja kada su usluge od velike važnosti za određene skupine. Drugo je pitanje kako koprodukcija može biti efektivno organizirana. Korak prema efektivnosti koprodukcije jest ako su ciljevi jasno definirani, a potrebe korisnika dobro poznate. Kako mi možemo razumjeti učinkovitost koprodukcije, treće je pitanje, a naznake odgovora vide se kroz efekte učinkovitosti i kvalitete usluga, kao i povećanja demokracije i odgovornosti. Završava se pozivom na metodološku raznolikost, komparativne analize i teoretski napredak u razumijevanju područja.

Zadnji prilog *Hybridity, innovation and the third sector: The co-production of public services* jest rasprava autora Victora Pestoffa o dimenziji vladavine u socijalnim poduzećima iz perspektive koprodukcije i hibridnosti. Najprije se promišlja preklapanje između trećega sektora i države, tržišta i zajednica. Zatim se raspravlja o potrebi za balansiranjem dionika i logika u hibridnim organizacijama poput kooperativa. Prilog završava pozivom da se kroz koprodukciju pozornost usmjeri na javne usluge i istraži utjecaj vladavine na hibridne organizacije, posebice socijalna poduzeća.

Ova knjiga stavlja socijalno poduzetništvo, često gledano kao izoliran fenomen, unutar političkoga, gospodarskoga i

društvenoga konteksta. Vodeći stručnjaci sektora sagledavaju nove teorijske perspektive koje s novim empirijskim spoznajama rabe kao zalag za stavljanje socijalnoga poduzetništva i trećega sektora u središte budućih istraživanja, praksi, akademskih rasprava i debata oko politika. Objašnjavaju se složeni koncepti i pokušava odgovoriti na dosadašnji manjak konceptualne jasnoće na tom području. Naslanjajući se na istraživanja koja koordinira EMES-mreža, raspravlja se o ključnim izazovima za razvoj trećega sektora, posebice kroz prizmu socijalnih poduzeća. Ova knjiga može biti ključna za sve one koji žele istražiti bogatstvo pojmova vezanih za socijalno poduzetništvo i treći sektor. Stoga je preporučujemo širokom rasponu publike koja djeluje na područjima civilnoga društva, trećega sektora i socijalne politike, ali i širim područjima ekonomije, sociologije i politologije te javne uprave.

Danijel Baturina

doi:10.5559/di.25.2.07

**Dan Woodman
i Johanna Wyn
YOUTH AND
GENERATION
Rethinking Change
and Inequality in the
Lives of Young People**

Sage, London, 2015., 201 str.

Dan Woodman i Johanna Wyn, ugledni znanstvenici na području studija mladih (*youth studies*), autori su nove knjige *Youth and generation. Rethinking change and inequality in the lives of young people* (*Mladi i generacija. Ponovno promišljanje promjene i nejednakosti u životima mladih ljudi*). Autori povezuju značajne teorijske tradicije u sociologiji mladih te, oslanjajući se pritom na rad drugih znanstvenika i svoje originalne